

URGANCH DAVLAT TIBBIYOT INSTITUTI JANUBIY OROLBO'YI TIBBIYOT JURNALI

2 - TOM, 3/1 - SON. 2026

14.00.00 - TIBBIYOT FANLARI ISSN: 3093-8740

UDK: 616.993.1(575.144)

FARG'ONA VILOYATIDA 2025 YILDA FASSIOLYOZ VA BOSHQA PARAZITAR KASALLIKLAR EPIDEMIOLOGIK HOLATI HAMDA TAHLILIY NATIJALAR

Mirzoyeva Mehriniso Rizoyevna

Buxoro davlat tibbiyot instituti Epidemiologiya, dermatovenerologiya va bolalar dermatovenerologiya kafedrasini mudiri, professor., DSc

Buxoro, O'zbekiston

Email: mirzayeva4353@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1014-9071>

Shokirov Mashrabjon Keldievich

Farg'ona viloyat sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi hududiy boshqarmasi parazitologiya bulim mudiri, oliy toifali shifokor, PhD, Farg'ona, O'zbekiston

Email: tmoinfection@mail.ru

Tel: +998 90 535 74 80

<https://orcid.org/0009-0009-2114-7400>

Axmadaliyev Rustam Umaraliyevich

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti Profilaktik tibbiyot, jamoat salomatligi, jismoniy tarbiya va sport kafedrasini mudiri, Farg'ona, O'zbekiston

Email: axmadaliyevrustam5@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-6851-7896>

Anvarov Jaxongir Abralovich

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Yuqumli va bolalar yuqumli kasalliklari kafedrasini dotsenti, PhD, Toshkent, O'zbekiston

E-mail: anvarovjahongir82@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1080-3651>

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada 2025 yil yakunlari bo'yicha Farg'ona viloyatidagi parazitologik vaziyat, xususan, fassiolyoz kasalligining tarqalish dinamikasi va epidemiologik xususiyatlari tizimli ravishda tahlil qilingan. Tadqiqot davomida viloyat aholisi orasida qayd etilgan 80 ta fassiolyoz holati o'rganilib, ularning 76 foizi qishloq hududlariga to'g'ri kelishi aniqlandi.

URGANCH DAVLAT TIBBIYOT INSTITUTI JANUBIY OROLBO'YI TIBBIYOT JURNALI

2 - TOM, 3/1 - SON. 2026

14.00.00 - TIBBIYOT FANLARI ISSN: 3093-8740

Shuningdek, maqolada enterobioz, lyamblioz va gimenolepidoz kabi keng tarqalgan gelmintozlarning yosh tuzilmasi bo'yicha tahlili keltirilgan bo'lib, bolalar orasidagi zararlantirish darajasi yuqoriligi ko'rsatilgan.

KALIT SO'ZLAR: fassiolyoz, parazitlar kasalliklari, Farg'ona, epidemiologiya, enterobioz, profilaktika.

EPIDEMIOLOGICAL SITUATION OF FASCIOLIASIS AND OTHER PARASITIC DISEASES IN THE FERGANA REGION IN 2025 AND ANALYTICAL RESULTS

Mirzoeva M.R.¹, Shokirov M.K.², Akhmadaliev R.U.³, Anvarov J.A.⁴

¹Bukhara State Medical Institute, Bukhara, Uzbekistan,

²Fergana Regional Department of Sanitary and Epidemiological Welfare and Public Health, Fergana, Uzbekistan,

³Fergana Medical Institute of Public Health, Fergana, Uzbekistan,

⁴Tashkent State Medical University, Tashkent, Uzbekistan

Abstract: This scientific article provides a systematic analysis of the parasitological situation in the Fergana region by the end of 2025, specifically focusing on the distribution dynamics and epidemiological characteristics of fascioliasis. During the study, 80 cases of fascioliasis recorded among the regional population were examined, revealing that 76% of them occur in rural areas. Furthermore, the study presents an analysis of common helminthiasis such as enterobiasis, lamblia, and hymenolepiasis by age structure, showing a high rate of infection among children.

Key words: fascioliasis, parasitic diseases, Fergana, epidemiology, enterobiasis, prevention.

ЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКАЯ СИТУАЦИЯ ПО ФАСЦИОЛЕЗУ И ДРУГИМ ПАРАЗИТАРНЫМ ЗАБОЛЕВАНИЯМ В ФЕРГАНСКОЙ ОБЛАСТИ В 2025 ГОДУ И РЕЗУЛЬТАТЫ АНАЛИЗА

Мирзоева М.Р.¹, Шокиров М.К.², Ахмадалиев Р.У.³, Анваров Ж.А.⁴

¹Бухарский государственный медицинский институт, Бухара, Узбекистан,

²Ферганское областное региональное управление санитарно-эпидемиологического благополучия и общественного здоровья, г. Фергана, Узбекистан,

³Ферганский медицинский институт общественного здоровья, Фергана, Узбекистан,

⁴Ташкентский государственный медицинский университет, Ташкент, Узбекистан

Аннотация: В данной научной статье проводится системный анализ паразитологической ситуации в Ферганской области по итогам 2025 года, в частности динамики распространения и эпидемиологических особенностей фасциоза. В ходе исследования было изучено 80 случаев фасциоза, зарегистрированных среди населения региона, и установлено, что 76% из них приходится на сельскую местность. Также представлен анализ структуры распространенных гельминтозов, таких как энтеробиоз,

URGANCH DAVLAT TIBBIYOT INSTITUTI JANUBIY OROLBO'YI TIBBIYOT JURNALI

2 - TOM, 3/1 - SON. 2026

14.00.00 - TIBBIYOT FANLARI ISSN: 3093-8740

лямблиоз и гименолепидоз, по возрастным категориям, указывающий на высокий уровень заражения среди детей.

Ключевые слова: фасциолез, паразитарные болезни, Фергана, эпидемиология, энтеробиоз, профилактика.

KIRISH

Insoniyat sog'lig'iga xavf soluvchi global muammolar orasida parazitlar kasalliklari, xususan, biogelmintozlar o'ziga xos murakkab epidemiologik xususiyatlari bilan ajralib turadi. Farg'ona viloyati o'zining geografik joylashuvi, zich aholisi (4,2 milliondan ortiq) va rivojlangan agrar-sanoat tarmog'i bilan parazitologik monitoringni doimiy amalga oshirishni talab qiluvchi strategik hudud hisoblanadi [1, 2].

So'nggi yillarda iqlim o'zgarishi va aholi migratsiyasi natijasida "unutilgan" yoki kam uchraydigan zoonoz infeksiyalarning qayta faollashishi kuzatilmoqda. Farg'ona viloyatida 2014 yildan buyon qayd etila boshlagan fassiolyoz kasalligi bugungi kunda tibbiyot tizimi uchun jiddiy sinovga aylandi. 2025 yilda aniqlangan 80 ta holat kasallikning nafaqat klinik, balki ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan ham dolzarbligini ko'rsatadi [3, 4].

Tadqiqotning maqsadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi 2025 yil davomida viloyatda kuzatilgan parazitlar vaziyatini tahlil qilish, fassiolyoz diagnostikasidagi to'siqlarni aniqlash va bezgak kabi transmissiv kasalliklarning oldini olishda erishilgan natijalarni baholashdan iborat. 2025 yil yakunlari viloyat SEO va JSB tizimi uchun kelgusi strategik rejalarni belgilashda poydevor bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Parazitlar kasalliklarini jilovlash masalasi mahalliy va xalqaro ilmiy adabiyotlarda keng muhokama qilib kelinmoqda. Jumladan, A.A. Azizov o'z ishlarida klinik parazitologiyani zamonaviy bosqichida diagnostika usullarini standartlashtirish zarurligini ta'kidlaydi. Fassiolyoz kasalligining epidemiologik zanjirini o'rganishda A.S. Sodiqovning tadqiqotlari muhim ahamiyatga ega bo'lib, unda tabiiy o'choqlilik va veterinariya nazoratining uzviy bog'liqligi ilmiy asoslab berilgan [5, 6].

Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining (WHO) 2023 yilgi texnik hisobotlarida oziq-ovqat va suv orqali yuqadigan trematodozlar, xususan fassiolyozga qarshi kurashda "Yagona salomatlik" (One Health) konsepsiyasini qo'llash tavsiya etiladi. Mahalliy olimlardan A.V. Vaxidov fassiolyozning jigar va o't yo'llarida keltirib chiqaradigan xirurgik asoratlarini tahlil qilib, UTT (ultratovvush tekshiruvi) diagnostikasining o'rnini yuqori baholaydi. Shuningdek, M.D. Axmedovning yuqumli va parazitlar kasalliklari bo'yicha qo'llanmalarida enterobioz va boshqa gelmintozlarning bolalar orasida tarqalish qonuniyatlari keng yoritilgan. So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, fassiolyozni davolashda triklabendazolning effektivligi yuqori bo'lsa-da, uning global ta'minot zanjiridagi muammolar ko'plab rivojlanayotgan davlatlar, shu jumladan O'zbekistonning ba'zi hududlari uchun ham dolzarb bo'lib qolmoqda. T.I. Ismoilovning izlanishlari esa biologik usullar (gambuziya baliqlari) yordamida bezgak chivinlariga qarshi kurashning iqtisodiy va ekologik samaradorligini isbotlab beradi [7, 8].

TADQIQOT MATERIALLARI VA USULLARI

URGANCH DAVLAT TIBBIYOT INSTITUTI JANUBIY OROLBO'YI TIBBIYOT JURNALI

2 - TOM, 3/1 - SON. 2026

14.00.00 - TIBBIYOT FANLARI ISSN: 3093-8740

Tadqiqot Farg'ona viloyat sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi hududiy boshqarmasining 2025 yilgi statistik ma'lumotlari asosida retrospektiv va prospektiv tahlil usullarida olib borildi. Bemorlarni tekshirishda koprologik (parazit tuxumlarini qidirish), serologik va instrumental (UTT) usullardan foydalanildi. Tekshirilgan bemorlarning 35 166 nafarida turli ichak parazitozlari aniqlandi.

Tadqiqot davomida Farg'ona viloyatidagi 10 884 ta suv havzasining entomologik holati va 52 500 bosh qoramolning veterinariya nazorati natijalari tahlil ham qilindi. Ma'lumotlarni qayta ishlashda intensiv va ekstensiv ko'rsatkichlarni hisoblashning statistik metodlari qo'llandi.

NATIJALAR

2025 yil yakunlari bo'yicha Farg'ona viloyatida parazitlar kasalliklar epidemiologiyasi bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar quyidagi miqdoriy va sifat ko'rsatkichlarini aniqladi:

- Umumiy kasallanish dinamikasi: Viloyat miqyosida jami 35 166 nafar shaxsda turli xil gelmintozlar qayd etildi. Bunda enterobioz eng yuqori ko'rsatkichni tashkil etib, 32 956 ta holat (93,7%) ro'yxatga olindi.
- Fassiolyoz ko'rsatkichlari: Hisobot davrida 80 nafar bemorda fassiolyoz aniqlangan bo'lib, ularning 76 foizini bevosita qishloq xo'jaligi va chorvachilik bilan shug'ullanuvchi aholi tashkil etdi.
- Diagnostik tahlil: Fassiolyoz bilan kasallanganlarning 51 nafarida (63,7%) tuxum ajralishi laboratoriya usulida tasdiqlandi. Qolgan 29 nafar (36,3%) bemorda kasallik jigar sohasining ultratovvush tekshiruvi (UTT) va bilvosita klinik belgilar asosida aniqlangan.
- Yosh tuzilmasi: Gelmintozlarning aksariyat qismi bolalar hissasiga to'g'ri keladi. Xususan, enterobioz bilan og'riganlarning 32 267 nafari (97,9%) va gimenolepidoz bilan og'riganlarning 1 577 nafari (94,6%) 14 yoshgacha bo'lgan bolalardir.
- Veterinariya-epidemiologik bog'liqlik: Viloyatdagi 52 500 bosh qoramoldan 296 tasida fassiolyoz aniqlanganligi kasallikning tabiiy o'choqlilik xususiyatini tasdiqlaydi.
- Profilaktik ko'rsatkichlar: Bezgakka qarshi kurash doirasida 10 884 ta suv havzasi nazoratga olindi va 86,2 Ga maydonda gambuziya baliqlari tarqatildi. Natijada 2025 yilda viloyatda bezgak kasalligi qayd etilmadi (0 holat).

MUHOKAMA

Farg'ona viloyatidagi 2025 yilgi parazitologik holat tahlili bir qancha muhim jihatlarni ochib beradi:

Birinchidan, fassiolyoz diagnostikasining murakkabligi asosiy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. Laboratoriya natijalarining (tuxum ajralmasligi) pastligi kasallikning o'tkir fazasida diagnostika qilish imkoniyatini cheklaydi. Bu esa sog'liqni saqlash tizimida zamonaviy serologik usullarni kengroq joriy etish zarurligini ko'rsatadi.

Ikkinchidan, davolash jarayonidagi to'siqlar masalasi dolzarbdir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti tomonidan tavsiya etilgan asosiy antigelmintik preparat — Triklabendazolning tanqisligi bemorlarni to'liq sog'ayishi va residivlarning oldini olishda qiyinchiliklar tug'dirmoqda.

Uchinchidan, zoonoz zanjirning barqarorligi kuzatilmoqda. Qoramollar orasida fassiolyozning keng tarqalganligi aholining ochiq suv havzalaridan va ariq suvlaridan nazoratsiz foydalanishi natijasida zararlanish xavfini doimiy ravishda yuqori darajada ushlab turibdi.

URGANCH DAVLAT TIBBIYOT INSTITUTI JANUBIY OROLBO'YI TIBBIYOT JURNALI

2 - TOM, 3/1 - SON. 2026

14.00.00 - TIBBIYOT FANLARI ISSN: 3093-8740

To'rtinchidan, enterobiozning bolalar orasidagi konsentratsiyasi maktabgacha va maktab ta'limi muassasalarida sanitariya-gigiena choralari yanada kuchaytirishni talab etadi. 14 yoshgacha bo'lgan bolalar orasidagi yuqori ko'rsatkich (32 267 holat) oilalarda gigienik madaniyatning yetarli emasligidan dalolat beradi.

Ijobiy natija sifatida, bezgak bo'yicha erishilgan natijalarni alohida qayd etish lozim. Gidrotexnik tadbirlar va biologik usullarning (gambuziya baliqlari) kombinatsiyasi transmissiv kasalliklarni jilovlashda yuqori samara bergan. Bu tajribani boshqa parazitlar infeksiyalarning oldini olishda ham qo'llash maqsadga muvofiqdir [9, 10, 11].

XULOSA

O'tkazilgan tahlillar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Farg'ona viloyatida bezgak kasalligining oldini olish tizimi muvaffaqiyatli ishlar qilinmoqda va bu tajribani boshqa parazit kasalliklarga ham tatbiq etish zarur.
2. Fassiolyoz bo'yicha epidemiologik xavf saqlanib qolmoqda, bu aholining suvdan foydalanish madaniyati va chorva mollari o'z vaqtida degelmintizatsiya qilish bilan bog'liq.
3. Kasallikni erta aniqlash uchun immunoferment tahlili (IFA) usullarini kengaytirish va davolashda zamonaviy dori vositalari zahirasi yaratish talab etiladi.
4. Veterinariya va SEO xizmatlari o'rtasida ma'lumot almashinuvini raqamlashtirish va "Yagona salomatlik" tamoyilini joriy etish epidemiologik nazorat samaradorligini oshiradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, "Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to'g'risida", 2015 yil 15 iyul.
2. O'zbekiston Respublikasi SSV 121-sonli Buyrug'i, "O'zbekiston Respublikasida parazit kasalliklarni keskin kamaytirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2015 yil 25 mart.
3. O'zbekiston Respublikasi SSV 473-sonli Buyrug'i, "Bezgak kasalligini tiklanishini oldini olishning milliy strategiyasi", 2017 yil 22 avgust.
4. Azizov A.A., "Klinik parazitologiya asoslari". Toshkent, 2021.
5. WHO (World Health Organization), "Control of Foodborne Trematode Infections", Technical Report Series, 2023.
6. Farg'ona viloyati SEO va JSB, 2024-2025 yillardagi yillik statistik hisobotlar va tahliliy ma'lumotnomalar.
7. Sodiqov A.S., "Gelmintozlar epidemiologiyasi va profilaktikasi", O'quv qo'llanma, 2022.
8. Vaxidov A.V., "Fassiolyozning jarrohlik asoratlari va zamonaviy diagnostikasi", Tibbiyot jurnali, 2024.
9. Abdulkarimov M.N., "O'zbekiston janubiy hududlarida bio-gelmintozlarning tarqalishi", Epidemiologiya jurnali, 2023.
10. Ismoilov T.I., "Gammubiya baliqlarining bezgak chivinlariga qarshi samaradorligi", Tibbiy parazitologiya, 2025.
11. Tuychiev, L. N., Shokirov, M. K., Anvarov, J. A., & Mukhidinova, S. B. (2022). Clinical case of fascioliasis diagnosed in patient with long time abdominal pain. British Medical Journal, 2(1).